

Stand by me

Vägen till vuxenlivet kan vara lång och snårig. Det erfar de fyra killarna i *Stand by me*, som utmanar döden under en förbjuden fotvandring.

Rekommenderad från åk 6

En filmhandledning av
AGNETA SVENSSON

Handling

Det är en lång het sommar i en nordamerikansk småstadshåla och där bor fyra killar i tolvårsåldern, Chris, Gordie, Teddy och Verne. En jämnårig pojke Ray Brower, har försvunnit spårlöst efter att ha gått ut för att plocka blåbär. Av en slump får Verne veta var hans döda kropp finns. De fyra pojkarna bestämmer sig för att att finna den döde pojken. De beger sig ut på en lång vandring under deras sista sommar tillsammans. Efter lovet ska de börja på högstadiet och de känner på sig att det kommer att innebära olika vägval för dem alla.

Gordie har nyligen förlorat sin storebror, Denny. Föräldrarna sörjer fortfarande och Gordie lever i skuggan av sin döde bror. Chris är hans bästa kompis och något av en ledare för de fyra killarna. Han kommer från en familj som är ökad för sitt leverne i det lilla samhället.

Den glasögonprydda Teddy är son till en psykiskt sjuk hjälte från andra världskriget. Verne är den med sämst självförtroende. Han vågar inte lika mycket som de andra och lider av sin övervikt.

Pojkarna bestämmer sig för att ljuga för sina föräldrar och ge sig iväg utan lov. Ett gäng äldre, bilburna och halvkriminella killar gör detsamma. De vet också var den döda kroppen finns.

Chris och de andra känner inte till att det andra gänget också är på väg mot samma mål. Glada i hägen traskar de iväg längs järnvägsrälsen. De väljer inte landsvägen som skulle bli en mycket lång omväg. Men det visar sig att vägen de valt innehåller flera faror, inbillade eller verkliga.

Deras planering är bristfällig, och ingen av dem har tänkt på att ta med sig mat. Lite pengar har de däremot.

Chris och Gordie, River Phoenix och Wil Wheaton, i Rob Reiners "Stand by me".

Men för att kunna handla måste de ta sig in i en bilsprot, som vaktas av en sur gubbe och en ilsken hund.

Natten blir mörk, och skogen är fylld av okända ljud och skuggor. De håller humöret uppe genom att berätta historier för varandra och prata om viktigt och oviktigt, smått och stort. En järnvägsbro högt över en flod blir den svåraste prövningen. När varken Gordie eller Verne hunnit över, kommer plötsligt tåget. Verne blir handlingsförlamad och vågar inte röra sig. Gordie måste knuffa honom framåt, och i sista stund kastar de sig av spåret.

De beslutar sig för att ta en genväg genom ett skogsparti. Men Verne vill inte ta den vägen, och när de måste ta sig över en damm börjar de bråka. Väl uppe på andra sidan upptäcker de att deras kroppar är täckta av blodiglar. Gordie svimmar, och de börjar tvivla på det vettiga i sitt uppdrag. Kanske ska de vända ändå.

Men Gordie är bestämd. Han vill fortsätta mot slutmålet, den döda pojkens kropp vid floden.

När de upptäcker pojken strax intill järnvägsrälsen, blir Gordie väldigt ledsen. Han gråter och frågar Chris varför hans bror, Denny, måste dö.

Då anländer de äldre killarna, ledda av den tuffe och aggressiva Ace. Han hotar Chris med kniv. I bakgrunden står Gordie och plötsligt hotar han

Ace en pistol. När Ace inte tar honom på allvar, osäkrar Gordie revolvern. De stora killarna tvingas att retirera.

Pojkarna bestämmer sig för att lämna kroppen där den är. Väl hemma ger de ett anonymt tips till polisen om var den döde finns. Gänget sprids för vinden, och ingen sommar lik denna kommer någonsin igen.

Vänskap

Chris, Verne, Gordie och Teddy är till synes mycket olika. Men de har vissa gemensamma nämnare. De är udda och passar inte riktigt in. Chris är skamstämplad för att han tillhör en utstött familj. Teddy har en psykiskt sjuk pappa som är föraktad. Han är också kroppsligt stympad av kriget. Gordie är en mjukis som mest av allt vill berätta sagor.

I sitt samspel är de ganska raa. De retar varandra och slåss, avbryter varandra och lyssnar dåligt. Men när det verkligen gäller så står de bakom varandra. När Teddy försöker bli påkörd av ett tåg, räddar Chris hans liv, med risk för sitt eget. När Verne riskerar att bli överkörd av ett annat tåg på en bro, ser Gordie till att han lyckas ta sig över bron. När Gordie blir ensam kvar på skrotupplaget, hejar de andra på honom så att han lyckas ta sig över stängslet. Och till sist, när Chris hotas till döden, räddar

Gordie hans liv. Vid flera tillfällen tröstar de också varandra.

★ Vad är det som förenar de fyra gossarna i filmen? Beskriv några olika situationer där vänskapen sätts på prov. Är det sant som berättaren säger att man aldrig har så bra kompisar som när man är tolv år?

Den ljusnande framtid

Samtalen mellan Chris och Gordie handlar ofta om framtiden. De står bland annat inför ett skolval. Ska de välja teoretisk eller praktisk inriktning under sin fortsatta skolgång? Gordie presenteras som en pojke ur lägre medelklass. Men hans bästa vän Chris kommer från ren underklass. Gordie vill gå i samma klass som Chris. Men Chris avråder honom bestämt. Han är en idiot om han inte tar tillvara på sina chanser. Gordie försöker i sin tur övertyga Chris om att han också kan gå en teoretisk kurs, som siktar mot vidare studier. Men Chris säger att han vet att det inte kommer att gå. Ingen kommer låta honom studera vidare, en tjuv och en medlem av den ökända familjen Chambers.

I slutet av filmen får vi veta hur det gått för Chris och Gordie. Chris har blivit advokat och Gordie är författare. Verne blev truckförare och Teddy hamnade i fängelse. Om Teddy säger den vuxne berättaren Gordie att han aldrig hade någon egentlig chans.

★ Hur förklarar den vuxne Gordie att Chris slutligen blev advokat? Varför tror inte Chris att han kan skaffa sig en utbildning? Vilka faktorer är det som avgör ens framtid? Är det ens ursprung eller de individuella egenskaperna? Ge exempel från verkliga livet. Har man samma chans i Rosengård och Tensta som på Lidingö och Falsterbo?

★ Vad betyder uttrycket "den amerikanska drömmen"? Varför är Teddy mer chanslös än Chris? Kan vi utifrån presentationen av karaktärerna i filmen, räkna ut hur det kommer att gå för dem i livet? Ge exempel.

Mandomsprovet

Chris, Verne, Gordie och Teddy befinner sig i ett gränsland. Det är sommar, och när den är slut ska de börja högstadiet och gå skilda vägar. För att bli redo för nästa fas i livet måste de genomgå olika prövningar. De väljer att vandra med målet att göra det värsta och svåraste – att se döden i vitögat. Denna transitionsfas uttrycks tyd-

ligt i filmens val av miljöer. Pojkarna lämnar stan – civilisationen. De ger sig ut i vildmarken, mot det okända. Innan de börjar vandringen på allvar, ser de hur spåret leder rakt in i skogen. När de så småningom återvänder, stannar de till inför den vägbro som markerar infarten till samhället. De är hemma, men de vet att allt är förändrat.

Tydligast är förändringen hos Gordie. Han är den som driver på att de ska genomföra vandringen till slutet. Under hela filmen har vi förstått att han tänker mycket på sin döde bror. Men han har ännu inte talat om det med någon. När han står öga mot öga med den döde Ray Brower, brister han i gråt. Han börjar prata om sin bror och om sin sorg med Chris. Och Chris lyssnar.

Strax efteråt sätts Gordie på ett allvarligt prov. Han måste bevisa sin nyvunna styrka genom att driva den kaxige Ace på flykten. Han lyckas. Han har blivit starkare och vuxnare genom att han vågat gråta och prata om det som är svårt. Gordie har blivit en helare människa.

★ Varför är det så viktigt för Gordie att genomföra vandringen och hitta den döde pojken? Prata om hur Gordie betar sig när han ställs inför den döde pojken. Tuffa killar gråter, är det så?

Vi går mot döden

Gordie bär på en stor sorg. Hans storebror Denny har nyligen dött. I tillbakablickar framställs Denny som den ende i familjen som verkligen brydde sig om Gordie. Föräldrarna är upptagna av den till synes så lyckade Denny. Han spelar fotboll, har flickvänner och verkar rejäl. Gordie har andra intressen. Han skriver berättelser, är inte intresserad av sport och han umgås med killar som är udda och utanför på olika sätt. Hans pappa ogillar Gordies val av kompisar.

Gordie funderar och drömmer om sin döde bror, men föräldrarna ser inte hans sorg. Pappan bryr sig överhuvudtaget inte om honom. Gordie känner skuld och i en mardröm ser han pappan säga till honom "det borde varit du".

I affären där pojkarna köper mat, påminner affärsinnehavaren honom om hans bror. Han jämför honom med Denny, och konstaterar att Denny var en duktig kille. "Vi går mot döden vart vi går", säger han och berättar om sin egen bror som dog i Koreakriget.

Teddy Duchamp umgås också ständigt med döden. Han leker krig och föreställer sig att han är en soldat. När

han ska hitta på ett slut till Gordies saga, då handlar det om att döda. Han riskerar sitt eget liv, exempelvis på tågrälsen när han vägrar att flytta på sig när tåget kommer framrusande. Det framgår att Teddys pappa var soldat i andra världskriget och deltog vid landstigningen av Normandie. Men numera är pappan svårt psykiskt sjuk.

★ Varför drömmer Gordie att pappan vill att han ska dö istället för brodern? Varför visar han inte sin sorg för föräldrarna? Beskriv vad som händer i affären. Prata om hur det kan kännas att vara Gordie i den situationen.

★ Varför är Teddy så besatt av krig och dödande? Vad var Koreakriget? Landstigningen av Normandie? USA är ett land som deltagit i flera krig. Vad innebär det att många familjer och enskilda individer förlorat anhöriga i olika krig? Och krigsveteranerna, hur har de tagits omhand? Hur är omgivningens attityd till Teddys sjuke pappa? Vad säger ägaren till bilskroten?

Sagor vid en lägereld

Stand by me kan uppfattas som en rak historia, enkelt berättad. Men filmen rymmer flera olika tidsplaner och också en ren utvickling, en separat historia.

Inledningsvis hörs en berättarröst. Vi ser en vuxen man i en bil, han läser en tidning och ser ut på några cyklande pojkar på vägen framför honom.

Härnäst är filmen tillbaka i sent 1950-tal, och själva huvudstoryn inleds. Men hela tiden finns berättarrösten som förklarar och försöker förstå vad som händer. Vi förstår att det är Gordie som är berättaren. På flera ställen hoppar kronologin ytterligare. Gordie återkallar minnen från tiden när hans bror levde. En dröm är ytterligare ett annat tidsplan.

Berätta en saga för oss, tigger Gordies kompisar när de sitter vid en öppen eld ute i skogen. Och han berättar historien om Fläskbergets hämnd. En grotesk saga om en pajätningstävling med världens största spy som slut. Historien väcker många reaktioner hos de tre åhörarna. Chris tycker den är bra som den är men Teddy har synpunkter på slutet. Han föreslår ett traditionellt slut med en vapenuppiggelse och en hjälte som rider bort i solnedgången. Inte heller Verne är riktigt med på noterna. Han har flera frågor kring förutsättningarna för historien, frågor som faktiskt verkar ganska irrelevanta.

På slutet ser vi för första gången berättaren i aktion, och befinner oss

för första gången i filmens nutid. Han sitter vid datorn och skriver, och det är hans berättelse vi kunnat följa.

★ Hur berättas historien i filmen? Vem är berättaren? Vilka tidsplan finns i filmen?

Prata om reaktionerna på historien om Fläskbergets hämnd. Har eleverna liknande synpunkter på den film de just sett, *Stand by me*? Var slutet bra, eller skulle de vilja se ett annat slut? Var det något de inte förstod?

Planteringar

Stand by me innehåller flera omsorgsfulla så kallade planteringar, som är en grundläggande berättarkomponent som skrivs in på manusstadiet, för att berättelsen ska bli spännande och hänga ihop. Ett tydligt exempel är pistolen. När Chris och Gordie ger sig iväg, vill Chris visa honom något. Han plockar fram pistolen, och Gordie testar. Ett skott fyras av, oavsiktligt. Nu vet vi att pojkarna har en pistol, och att Gordie vet hur man skjuter.

Sedan dröjer det innan pistolen förekommer. Men ungefär i mitten av vandringsen, under övernattningen i skogen, finns den återigen med i bild. Den som har vakten, har också pistolen. Inga skott avfyras, vi blir bara påmind om att pistolen fortfarande finns med i berättelsen.

Så slutligen, i filmens upplösning, används pistolen till det som den varit avsedd för hela tiden. Ace hotar att döda Chris med en kniv. Gordie tar fram pistolen och hotar att skjuta Ace.

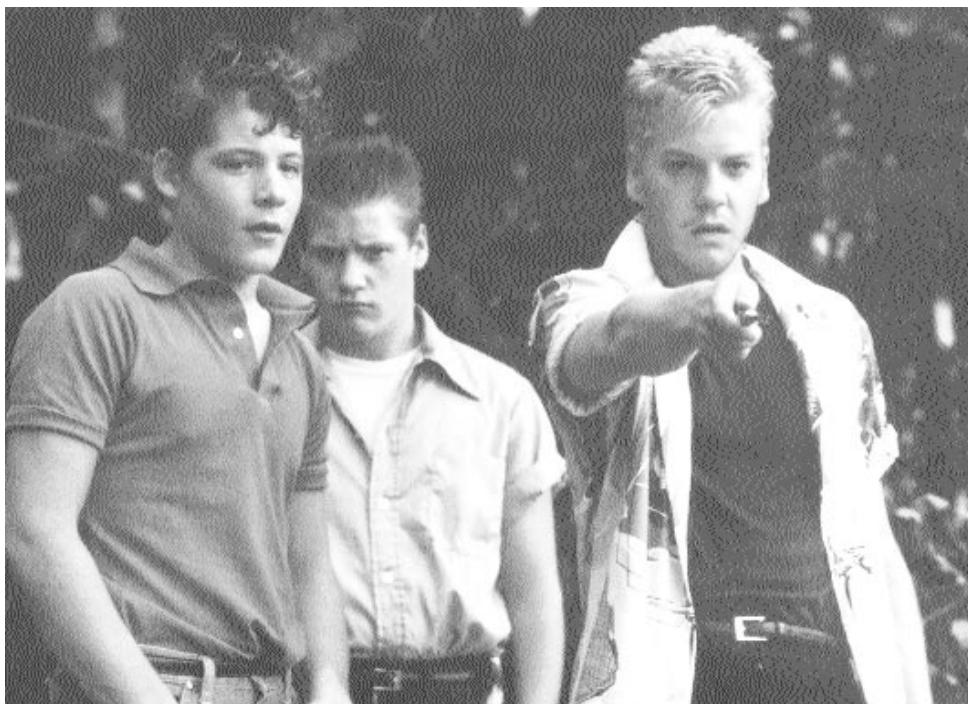
Upplösningen är också underbyggd genom en annan händelse tidigt i handlingen. Redan innan Gordie och Chris ger sig ut på vandring stöter de ihop med Ace och hans anhang. Ace tar Gordies keps, som Gordie fått av Denny. Chris blir arg, men blir nedslagen av Ace. Gordie vågar inte göra något, fast kepsen är hans käraste ägodel.

Genom denna incident förstår vi att Gordie hyser stort agg gentemot Ace. En kunskap som gör hans starka reaktion på slutet mer begriplig.

★ Vad är en plantering? Ge exempel från filmen. Hur hade vi reagerat om Gordie plötsligt plockat upp en pistol i slutet, utan någon tidigare förvarning?

Stephen King

Manuset till *Stand by me* bygger på novellen *The Body*, från novellsamlingen "Different Stories". Författaren är den välkände och produktive Stephen

Kiefer Sutherland i rollen som Ace, en tuffing som ständigt trakasserar Gordie tills han en dag får nog och säger ifrån.

King.

King föddes i delstaten Maine 1947, och gick i skolan där. Han jobbade som lärare när han 1971 publicerade romanen *Carrie*. Sedan dess har han kunnat leva på sitt författarskap.

Han skriver främst i skräckgenren, men bottenar ofta historien i en osminskad amerikansk vardagsverklighet. När Stephen King är som bäst uttrycker han en social medvetenhet och ett underifrånperspektiv som lyfts fram i flera lyckade filmer, baserade på hans böcker. Så är fallet i *Stand by me*, men även i filmer som exempelvis *Dolores Claiborne*, *Nyckeln till frihet*, *Carrie* och *Lida*.

★ Hur ser eleverna på Stephen Kings böcker? Vilka filmer har de sett, som bygger på hans böcker?

Länkar

Filmen *Stand by me* har flera entusiastiska anhängare på nätet. En bra sida att börja med är *Stand by me* Unofficial Page: www.geocities.com/Hollywood/3182

Gå också in på Internet Movie Database.

Material om Stephen King finns bland annat på www.stephenking.com. En annan bra sida är www.come.to/liljas-library. Den sistnämnda sidan innehåller en del information på svenska.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

USA 1986

Manus: Raynold Gideon, Bruce A. Evans

Regi: Rob Reiner

Foto: Thomas Del Ruth

Scenografi: J. Dennis Washington

Klippning: Robert Leighton

Ljud: Lorna Anderson

Musik: Jack Nitzsche

I ROLLERNA

Gordie Lachance – Will Wheaton

Chris Chambers – River Phoenix

Teddy Duchamp – Corey Feldman

Vern Tessio – Jerry O'Connell

Ace Merrill – Kiefer Sutherland

Billy Tessio – Casey Siemaszko

Gordon Lachance (vuxen) – Richard Dreyfuss

TEKNISKA UPPGIFTER

Längd: 89 minuter

Format: 1:1,85

Ljud: Optisk mono

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: 27.3.1987

DISTRIBUTION

Svenska Filminstitutet, Box 27 126,
102 52 Stockholm Tel 08-665 11 00,
fax 08-661 18 20 www.sfi.se